וועטער:
טיילוויין וואלקנדיק און קיל

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

זון אויפגאנג — 5.53.
זון אונטערגאנג — 6.57.

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עטאבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאָג

Vol. 21, No. 209. Wednesday, Sept. 16, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג

מיטוואך ה'תשרי, תרצ"ב.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

אנב-אורדא

פון מארק

פאר זיך און פאר לייטן

אידן זוינען דאס אלטרואיסטישסטע פאלק אויף דער וועלט, קיין זאך טועז זיי ניט פאר זיך, — אלץ פאר לייטן.

אידן זוכן רק מ י ס י ע: זיי גריבלען זיך תמיד אין דער פראגע, צו־ליב וואס זיי לעבן אויף דער וועלט, און אז זיי אין געשיינקט געווארן דאס ביסל לעבן, איז עס מסתמא דערפאר, ווייל זיי דארפן עפעס דערפילן א מיסיע.

דער מיסיע געדאנק ציט זיך איבער דער גאנצער אידישער געשיכטע, ביז היינטיגן טאג, און ער האט לעצטנס אנגעטאפט אפילו די עקסטרעם ראדי־קאלסטע אידישע קרייזן.

אוואדע קלאמערן זיך די אסימילא־טארישע רעפארמער אן א מיסיע, א רע־ליגיעזער מיסיע פאר׳ן אידישן פאלק — זיי האבן קיין אנדער ברירה ניט: ווען ניט זיי מיסיע, האט דאך זייער "יודא־אזם" קיין זינען ניט, און אז דעם ביסל אידישקייט מוזן זיי נעבאך האלטן זיך ווייל מען לאזט עס ניט אראפארבן פון זיך. — די גויאים לאזן ניט!

אבער אפילו די עקסטרעם נאציאנא־ליסטישע ציוניסטן לאזן ניט ארויס די מיסיע פון זינען, — אט, הייסט עס, ניט אונז א געלעגנהייט אין פאלעסטי־נע, אין מיר וועלן אויף וויינן, וואס מיר קאנען אויפטאן פאר דער מעשהייט!

* * *

אויב, אבער מיר טוען זאכן פאר דער וועלט בכלל שטרייבנען מיר אן באזונ־דערע אונזערע כחות פאר די אנטיסע־מיטן!

וואס מיר זאלן ניט טאן, אז די ער־שטע זאך וואס מיר באטראכטן, — וואס וועלן די אנטיסעמיטן דערויף זאגן דארפן. לכמל, אידן וועלן פאר־מערם: — אווארדע דארפן זיי, כדי די אנטיסעמיטן זאלן צו אונז ניט האבן קיין טענות, אז מיר כאפן ארויס די שטאטיקע אפזיצעס פון זיי.

דארפן אידן ניין אין אויוועריס־טעטן? — זיכער, דו ביסט אן גויאים ניט זאגן, אז מיר זונדערן זיך אפ פון זיי. דערפאר טאקע דארפן אידן אויך ניין אין די גויאישע קלובן און ספארט פארר איינען.

זיי זאגן אז עס זיינען שוין צופיל אידן אין די אויוועריס־טעטן? דארף מען אנפירן א פראפאגאנדע אז אידן זאלן זיך ניט רייסן אין די אויוועריס־טעטן.

זיי ווילן ניט ליידן וואס אידן קריכן אין זייערע קלובן אז פאפרט פארא־נען? מוז מען למען־השם אויסגעפינען וואס זיי ווילן.

דאס זעלבע מיט אלע געביטן פון דער פרנסה, אויב מען דערט ביי אונז וועגן איבערבויען דאס עקאנאמישע לעבן פון די אידישע מאסן אויף געזונטערע יסו־דות, האלט מען אין איין קוקן אויף די אנטיסעמיטן, וואס וועלן זיי דערויף זאגן...

* * *

די אידישע פרעסע, וואס ווערט פאקי־טיש געלייענט בלויז פון אידן, קאן זיך נאך פארגינען צו פארלאנדלען אינער־לאכע אידישע פראבלעמען, און אז אנ־דערשואל — נאנץ אפנהארציג.

זעט אבער די ענגליש־אידישע פרע־סע איר איר גאנצער בלוטארימקייט!

דארטן האט מען דאך מורא, טאמער קוקט ווען א נוי אין איר אריין, און דערפאר נעפינט איר דארטן כמעט גאר־נישט אויסער אפאלעטיק, אויספיר־וונגען פון די אידן לגבי די גויאים.

זייער הייפאט אויפגאבע איז אויסצו־פינען זיך פאר דער וועלט מיט די אי־דישע שיינע מענשן, — און וואו ס'איז נאר א שיינער מענש אויף דער וועלט, זוכט מען אים צו פארארידיט און אנ־טאן אים א יאהרעלעך.

און אויב זיי דערלאנגען א שטיק "ייאיגיים", אין עס אויך בלויז דער־פאר, ווייל דאס איז א לייטישער ענין, וואס נעפינט חן׳און לייטזעליקייט אין די אויגן פון דער וועלט.

און נאך די צייטונגען קומט עס אויס, אז אידן זיינען הויפטזאכלאך אויף דער וועלט ניט חלילה צוליב זיך, נאר כדי צו פארזארגן די וועלט מיט גרויסע מענשן און צו זיין פאר זיי א מוסטער פון פיינקייט...

* * *

האבן מיר שוין דא ביי אן אנדער געלעגנהייט באטראכט, ווי דאס אלץ ווירקט ניט אויף דער אפשוואכונג פונם אנטיסעמיטיזם, וועלכער האלט זיך, אדרבא, בסדר אין איין פארשטארקן.

און מיר זיינען אויך נעקומען צום באשלוס, אז זיי מאנג ברענען אויפן פייער, די אנטיסעמיטן, און מיר וועלן זיך גיין אונזער וועג.

מיין איך, אז ס'איז אונזער צייט אי־בערצובייטן אונזער נאנצע נאציאנאלע לעבנס פילאזאפיע, און פונקט ווי יע־דער יחיד פון אונז לעצט הויפטזאכלאך צוליב זיך, זאלן מיר דאס זעלבע אויך טאן ווי א פאלק.

אויב מיר דארפן איבערבויען אונזער לעבן אויף נייע יסודות, פראדוקטיווי־זירן אונזערע מאסן, געזונט מאכן אונ־זערע עקאנאמישע יסודות, — טא לאז מיר עס טאן צוערשט צוליב זיך אליין, טראכטנדיק ווייניגער פון דער וועלט, וואס ווייל זייער שטארקט ניט אונזערע טובות.

* * *

לאמיר ארייננקוקן אין אונזער איינע־נעם לעבן און מאכן א גרינדלאכע אי־בערטרייכונג, — מיר דארפן עס א סך נויטיקער פאר זיך אליין, ווי פאר אנדערע.

און אז מיר ריידן דאך צווישן זיך, מאנג מיר אויסזאגן דעם אמת, — ס'איז דא וואס צו טרייסלען און וואס צו ראשען. — הלואי וואלט עס אזוי ניט געווען...

די וועלט זארגט זיך וועגן אונז בלויז אויף אזויפיל, אויף וויפל מיר קריכן איר אין די ביינער. איז שוין צייט, אז מיר זאלן א טראכט טאן וועגן זיך אליין מיר דארפן אויפטאן אויף אנדערע אין דער אלגעמיינער פאלק אויף דער וועלט, קיין זאך טועז זיי ניט פאר זיך, — אלץ פאר לייטן.

אידן זוכן רק מ י ס י ע: זיי גריבלען זיך תמיד אין דער פראגע, צו־ליב וואס זיי לעבן אויף דער וועלט, און אז זיי אין געשיינקט געווארן דאס ביסל לעבן, איז עס מסתמא דערפאר, ווייל זיי דארפן עפעס דערפילן א מיסיע.

דער מיסיע געדאנק ציט זיך איבער דער גאנצער אידישער געשיכטע, ביז היינטיגן טאג, און ער האט לעצטנס אנגעטאפט אפילו די עקסטרעם ראדי־קאלסטע אידישע קרייזן.

אוואדע קלאמערן זיך די אסימילא־טארישע רעפארמער אן א מיסיע, א רע־ליגיעזער מיסיע פאר׳ן אידישן פאלק — זיי האבן קיין אנדער ברירה ניט: ווען ניט די מיסיע, האט דאך זייער "יודא־אזם" קיין זינען ניט, און אז דעם ביסל אידישקייט מוזן זיי נעבאך האלטן זיך ווייל מען לאזט עס ניט אראפארבן פון זיך. — די גויאים לאזן ניט!

אבער אפילו די עקסטרעם נאציאנא־ליסטישע ציוניסטן לאזן ניט ארויס די מיסיע פון זינען, — אט, הייסט עס, ניט אונז א געלעגנהייט אין פאלעסטי־נע, אין מיר וועלן אויף וויינן, וואס מיר קאנען אויפטאן פאר דער מעשהייט!

* * *

אויב, אבער מיר טוען זאכן פאר דער וועלט בכלל שטרייבנען מיר אן באזונ־דערע אונזערע כחות פאר די אנטיסע־מיטן!

וואס מיר זאלן ניט טאן, אז די ער־שטע זאך וואס מיר באטראכטן, — וואס וועלן די אנטיסעמיטן דערויף זאגן דארפן. לכמל, אידן וועלן פאר־מערם: — אווארדע דארפן זיי, כדי די אנטיסעמיטן זאלן צו אונז ניט האבן קיין טענות, אז מיר כאפן ארויס די שטאטיקע אפזיצעס פון זיי.

דארפן אידן ניין אין אויוועריס־טעטן? — זיכער, דו ביסט אן גויאים ניט זאגן, אז מיר זונדערן זיך אפ פון זיי. דערפאר טאקע דארפן אידן אויך ניין אין די גויאישע קלובן און ספארט פאר־איינען.

זיי זאגן אז עס זיינען שוין צופיל אידן אין די אויוועריס־טעטן? דארף מען אנפירן א פראפאגאנדע אז אידן זאלן זיך ניט רייסן אין די אויוועריס־טעטן.

זיי ווילן ניט ליידן וואס אידן קריכן אין זייערע קלובן אז פאפרט פארא־נען? מוז מען למען־השם אויסגעפינען וואס זיי ווילן.

דאס זעלבע מיט אלע געביטן פון פרנסה, אויב מען דערט ביי אונז וועגן איבערבויען דאס עקאנאמישע לעבן פון די אידישע מאסן אויף געזונטערע יסו־דות, האלט מען אין איין קוקן אויף די אנטיסעמיטן, וואס וועלן זיי דערויף זאגן...

* * *

די אידישע פרעסע, וואס ווערט פאקי־טיש געלייענט בלויז פון אידן, קאן זיך נאך פארגינען צו פארלאנדלען אינער־לאכע אידישע פראבלעמען, און אז אנ־דערשואל — נאנץ אפנהארציג.

זעט אבער די ענגליש־אידישע פרע־סע איר איר גאנצער בלוטארימקייט!

דארטן האט מען דאך מורא, טאמער קוקט ווען א נוי אין איר אריין, און דערפאר גע